Ediţia 2009 a Festivalului Internaţional George Enescu (II)

(Costin Popa – 29 septembrie 2009)

Extratereştrii

Concertgebouw

N-am crezut că perfecţiunea există! Viori delicate topindu-se în abandonuri extatice, filigrane de ireală transparenţă, fineţuri ca o boare, corzi grave mătăsoase, tonuri moi, limpezi la flauţi şi clarineţi, fermitate şi tăişuri nemiloase la alămuri, totul topit într-o pastă sonoră din care ies în relief, la comanda şefului de orchestră, individualităţi instrumentale de înaltă calitate solistică. Omogenitatea este stupefiantă.

Sincronizarea, impecabilă. Supleţea partidelor, preciziunea atacurilor, rafinamentele coloristice de la tumultul feroce la clar-obscururi, de la răscolirile bulversante la dulceaţa senzuală sunt alte şi alte daruri ale acestui formidabil ansamblu care pare venit de pe o planetă necunoscută. N-am întâlnit o sonoritate atât de caldă, de rotundă, de învăluitoare, decât la orchestrele de la Bayreuth şi Scala! Fabulos! Tot ce am notat până acum poartă un singur nume, Royal Concertgebouw Orchestra din Amsterdam. Extratereştrii!

Mariss JANSONS

Secretul lor nu stă numai în construcţia de sunet, în disciplină, în valoarea intrinsecă a componenţilor sau calitatea instrumentelor ci şi în bagheta lui Mariss Jansons. Un dirijor pe cât de riguros, pe atât de exuberant, pe cât de clasic în lecturi, pe atât de personal, ingenios şi însufleţitor. Plutirile braţelor sale, valsările, mi l-au evocat pe marele Carlos Kleiber, stop-cadrele gesticii mi-au adus aminte de geniul lui Celibidache.

Da, orchestra aceasta este în stare să cânte şi singură, iar atitudinea adesea contemplativă a lui Jansons este expresia propriei lui bucurii de a-i asculta din postura de suprem arhitect al efluviilor sonore, de subtil mânuitor de penel. Imagistica sa este fără limite.

Două programe ne-au oferit muzicienii olandezi. Mai întâi **Uvertura „Oberon”** (un Weber plin de strălucire şi atmosferă vrăjită, de basm), **Simfonia nr.100 în Sol Major „Militara”** (Haydn în broderii şi cu un final de inedit spectacol, în care purtătorii trianglului, talgerelor, tobei şi cupolei cu clopoţei au mărşăluit prin sală, spre deliciul publicului) şi **Simfonia nr.8 în Sol Major, op. 88** (romantismul lui Dvorak la expresia cea mai pură). În cel de-al doilea program, au acompaniat cu discreţie violoncelul solo (Johannes Moser) în dificilul şi aridul **Concert în Mi bemol Major** de Şostakovici şi au înfăţişat o clasică **„Eroica”** beethoveniană, în care nu au uitat în niciun moment să-i sublinieze specificul, prin sunetul fie îndepărtat, fie pregnant al alămurilor, ca un leitmotiv. În rest, perfecţiune, perfecţiune, perfecţiune !

Concertgebouw – Jansons, un duo de vis!

Pământenii

Mariss JANSONS

Magul Jansons a revenit la Sala Mare a Palatului şi în compania Orchestrei Radiodifuziunii Bavareze din München, cu un program de mare atractivitate, fără solist, din care – pentru mine – summa summarum a fost partea a IV-a, **Allegro con brio**, din **Simfonia a VII-a în La Major, op.92** de Beethoven. O „Apoteoză a dansului" tălmăcită în spirit toscaninian, cu tempi către **Presto** purtând brilianţa din notaţia Titanului, cu claritate şi înaripare a pulsaţiei. Totul rezultat din acea asamblare minuţioasă şi echilibrată a partidelor orchestrale, marca Mariss Jansons. La fel ca în întregul opus. Pe afiş au mai figurat

Preludiu şi moartea Isoldei (Wagner) şi **Suita „Cavalerul rozelor"** (Richard Strauss).

În acelaşi ciclu, „Mari orchestre", ansamblul Maggio Musicale Fiorentino a avut câteva puncte de interes. Mă gândesc în primul rând la interpretarea subtilă şi bine pătrunsă a S**imfoniei nr.2 în La major, op.17** de Enescu sub bagheta lui Roberto Abbado. În seara următoare, Cristian Mandeal a fost motorul exemplar al programului Schubert (**Uvertura în stil italian în Do Major**) – Beethoven (**Concertul nr.4 pentru pian şi orchestră în Sol Major op. 58**, cu un Nikolai Luganski intens poetic în mişcarea secundă) – Strauss (**Also sprach Zarathustra**), mobilizând instrumentiştii. Pe cât posibil.

O altă orchestră de lux, legendara Philharmonia, aflată sub conducerea lui Vladimir Ashkenazy a propus un alt opus enescian, **Simfonia concertantă pentru violoncel şi orchestră în si minor, op. 8**, solist excelentul tehnician David Geringas şi un traseu eminamente impresionist Fauré – Debussy care a valorizat potenţele de rafinament ale londonezilor. În seara următoare, publicul s-a reîntâlnit cu arta lui Dan Grigore (**Concertul pentru pian şi orchestră în la minor, op. 54** de Schumann) şi a receptat viziunea monumentală a filarmoniştilor pentru **Simfonia nr.8 în do minor, op. 65 „Stalingrad"** de Şostakovici.

Filarmonica din Sankt Petersburg a venit cu doi dirijori, reputatul Yuri Temirkanov şi Nikolai Alexeev, într-un repertoriu integral rus cu o singură excepţie, somptuoasa **Suită nr.2 în Do major, op. 20 de Enescu**. Şi dacă Nikolaj Znaider a oferit o valabilă lectură a **Concertului ceaikovskian pentru vioară şi orchestră**, Hélène Grimaud a avut mult de luptat cu sonorităţile masive ale **Concertului nr.2 pentru pian şi orchestră în do minor, op. 16** de Rahmaninov.

În rândul „Marilor orchestre ale lumii", a fost inclusă – cu obligaţii de confirmare în viitor – şi Orchestra Naţională Radio (dirijor Asher Fisch) iar ansamblul Capitole din Toulouse, sub bagheta lui Tugan Sokhiev, i-a avut ca solişti pe îndrăgitul pianist Nelson Freire (**Concertul nr.2 în Si bemol Major, op. 83** de Brahms) şi pe Renaud Capuçon (**Concertul nr.3 pentru vioară şi orchestră în si minor, op. 61** de Saint-Saëns).

Onoarea închiderii festivalului a revenit orchestrei Suisse Romande, condusă de Marek Janovski. Solist a fost romanticul maestru al clapelor Jean-Yves Thibaudet în **Concertul nr.2 în La Major** de Liszt. Am remarcat însă construcţia **Simfoniei în re minor** de César Franck şi a celei de-a doua simfonii brahmsiene. Cum afirmam cu alt prilej, cele două lecturi au fost expresia îmbinării între

tradiţia franceză a ansamblului şi trendul actual în care pronunţatul spirit germanic al maestrului Janovski potenţează, valorizează forţele instrumentiştilor elveţieni. Ultimele pagini ale mişcării finale, **Allegro con spirito** din **Simfonia a II-a**, au primit din partea baghetei un teribil accelerando susţinut de faimoasele alămuri ale orchestrei, lăsând o impresie de neuitat. La fel ca şi bisul, ales cu mare grijă, cu precisă direcţionare, pentru a înfăţişa încă o faţă a ansamblului. S-a cântat aşadar Partea a III-a, **Poco allegretto** din **Simfonia a III-a** de Brahms cu o unduire moale şi fluidă, extraordinară, a corzilor. O replică valabilă la performanţele colegilor olandezi...

Operă, balet şi tălmăciri modern

MACBETH în regia lui Petrică Ionescu

Foarte ancombrantă mi s-a părut, la o nouă vizionare, producţia cu **Macbeth** semnată de Petrică Ionescu. Nu agresivă dar vizual ancombrantă, cu atât de multe detalieri, încât esenţele se năclăiau în ele şi scăpau de sub control. În mod cert, impresia vine şi pentru că spectacolul a început să se degradeze, nu mai curge de la sine, complicatele mişcări sunt „căutate”, reuşesc cu greu, fiorul s-a estompat. Fără îndoială, regizorul nu a fost lipsit de idei şi încă multe şi bune, venite din curentul luxuriant-tehnicizat al mizanscenelor din anii '80.

Le-am remarcat la lansarea producţiei, acum un an şi ceva. Dar când spectacolul nu mai are prospeţime, punerea lor în pagină cu ghiotura devine apăsătoare şi „senzaţia de aglomerare, de îngrămădire excesivă” pe care o notam imediat după premieră, mi-a apărut acum presantă. Soluţia? Întreţinerea cu precădere a spectacolelor complicate, mai ales când distribuirea cu forţe locale este acoperită. Repet afirmaţia, anticipasem deja situaţia în cronica mea din 2008.

În festival, cuplul damnat a primit chipurile şi vocile a doi georgieni, vedete internaţionale, baritonul Lado Ataneli şi soprana Iano Tamar. Primul este un robust interpret al personajului titular, cu glas solid şi cu bună proiecţie a sunetelor, un artist care simte linia frazei verdiene, o punctează ferm dar o derulează pe alocuri monoton, fără multă coloristică într-un rol cu adânci implicaţii psihologice. Actor convingător şi impozant, Ataneli a lăsat o bună impresie.

În evaluările vocilor, de multe ori, reperele noastre se fixează la interpreţi istorici. De data aceasta nu am mers prea departe, pentru că Opera Naţională are o Lady Macbeth competitivă despre care, după premiera concertantă care a precedat-o pe cea scenică, scriam că „poate cânta în acest moment partitura verdiană oriunde în lume, pe scene oricât de mari”. Am numit-o pe Silvia Sorina Munteanu. Atunci de ce a fost nevoie să importăm o soprană cu glas ingolat şi opac, cu cânt dezordonat şi neglijent, cu intonaţie adesea aproximativă? A venit „la pachet” cu baritonul? Nu-mi vine să cred. Faptul că Iano Tamar este efectiv o apariţie demonică, „de ghindă” sau că acoperă ambitusul rolului chiar până la faimosul Re bemol supra-acut al ariei **Una macchia e qui tuttora** din scena „somnambulismului”, nu sunt suficiente argumente pentru a o prefera. Chiar deloc.

L-am reascultat pe junele Teodor Ilincăi (Macduff), tenor care se pare că se află pe o formidabilă orbită de lansare internaţională. Se vorbeşte deja de spectacole la Covent Garden, Frankfurt, Hamburg, Monte Carlo... De la apariţia lui Florin Georgescu, de la începutul anilor '80, niciun tenor nu a suscitat un asemenea interes. Pe bună dreptate! Ilincăi are o voce excelentă, extinsă, extraordinar de sonoră în sală şi cu spectaculoasă strălucire. Nu mai vorbesc de siguranţa acutelor.

Într-adevăr, un potenţial de mare importanţă care trebuie împlinit prin studiu continuu şi calificat, în direcţia plămădirii cu mai mult sens al frazelor (lecţia Bergonzi!), a detalierii nuanţelor, întrucât mă gândesc că în afara partiturilor verdiene, îl aşteaptă roluri de mare expresivitate din opusuri veriste (Rodolfo din **Boema**) sau din lirica franceză, atât de pretenţioasă ca atmosferă (Romeo din opera lui Gounod). Sunt personaje al căror lirism trebuie să provină dintr-o „coloană de aer" mai rarefiată decât cea pe care cântă acum, fără îngroşări inutile şi periculoase. Îi ţin pumnii lui Teodor Ilincăi!

În alte roluri, Sorin Drăniceanu (Banquo), Crina Zancu (mereu remarcată în micul rol al Doamnei de companie), tânărul şi promiţătorul Liviu Indricău (Malcolm) ş.a. La pupitru, întotdeauna mult prea grăbitul Iurie Florea.

Peter RUZICKA

Genul liric a mai fost prezent în festival cu opera **Celan** de Peter Ruzicka, versiune concertantă condusă chiar de compozitor. „Fundalul istoric al hăituirii şi distrugerii oamenilor prin holocaust este actual în orice moment. Opera mea este dedicată jertfelor secolului XX", spune acesta. O lucrare în şapte episoade care descriu trecerea prin viaţă a marelui poet Paul Celan, o partitură deloc simplă a cărei pregătire muzicală a fost încredinţată dirijorului Vlad Conta. Felicitări!
Trebuie spus că în zilele festivalului a fost organizat şi un simpozion de succes pe tema „Celan" iar opera se prefigurează a fi montată pe prima scenă lirică naţională. Precedată, presupun, de un serios studiu de marketing...

Şi la această ediţie, baletul n-a lipsit de pe afiş. La Operă s-a prezentat producţia originală şi cu substanţă psihologică a lui Gheorghe Iancu, **Lacul lebedelor**, iar la Teatrul Naţional, provocatoarea versiune a clasicului **Frumoasa din pădurea adormită**, semnată de Jean-Christophe Maillot sub titlul **La belle...**, cu concursul ansamblului de balet din Monte Carlo.

Celan... Lacul lebedelor... La belle... compoziţii moderne, tratări moderne, idei noi. Un pas care i-a îndemnat pe organizatori să iniţieze chiar o secţiune intitulată „Teme clasice în prelucrări moderne". Este o abordare de actualitate, poate nu întotdeauna digerabilă, dar de interes prin noutate. Iată câteva titluri „Lucian Ban & New York Enescu Project", „Mahler and Mozart re-imagined", „Florin Răducanu & Classical Trubadures Orchestra", „Bach meets Loussier" etc. S-a adăugat recitalul faimoşilor Swingle Singers, ca şi al celebrului violoncelist Yo-Yo Ma cu The Silk Road Ensemble.